

KAPUCÍNSKÁ HROBKA V BRNĚ

Kde se vlastně nacházíte?

Hrobka je jen jedna z částí kláštera bratří kapucínů, kteří zde žijí od roku 1656 prakticky nepřetržitě. V kostele slouží mše a zpovídají, vedou různá společenství věřících a samozřejmě se starají o celý areál. Duchovně rovněž slouží jako nemocniční kaplani a vypomáhají ve farnostech okolo Brna. Něco málo z historie tohoto místa najdete na panelu v pokladně.

Další kapucínské komunity u nás žijí v Praze (dvě), v Olomouci a v Sušici.

Proč zde máme mumie?

V suterénu kostela, kam se za chvíli vypravíte, kapucíni v letech 1656–1784 pohřbívali své bratry a také dobrodince. Prakticky pod každým kostelem najdete nějakou tu hrobku. Zde se však těla zemřelých prouděním vzduchu postupně vysušila. **Došlo tedy k přirozené mumifikaci, která ale nebyla zamýšlena.** Na druhou stranu, na území Česka bylo během 17. století postaveno 24 kapucínských klášterů podle stejného architektonického vzoru, včetně kostela s hrobkou v podzemí a s průduchy na odvětrávání. Pouze v Brně se však pohřbená těla proměnila v mumie.

A na třetí stranu, pod kostelem spočinulo více než 150 kapucínů a kolem padesáti dobrodinců řádu. V podobě mumii se však do dnešních dnů dochovalo pouze čtyřicet z nich.

Těla oněch zemřelých, která se v průběhu staletí rozpadla, jsou přepohřbena ve zděné, uzavřené kostnici, kolem které budete procházet.

Filozofie hrobky

Kapucínská hrobka je velmi specifické místo, které si vyžaduje komentář. **Jeden prostor totiž slouží zemřelým jako pohřebiště a zároveň živým příchozím jako možnost k zamyšlení.**

Nic bližšího ke zrodu tohoto konceptu se nám sice nedochovalo, nicméně víme, že kapucíni svou hrobkou návštěvníky provázeli už v první polovině 19. století. A občas tak činí dodnes.

Filozofie konceptu je však zřejmá: Ono *Memento mori* (Pomni na smrt), které v různých podobách prostupuje všemi sály hrobky, nás nemá primárně děsit. **Ale spíše nás má konfrontovat s realitou našeho života, se způsobem, jak s ním nakládáme.**

Nebo jinak, slovy klasika: náš život se podobá „bublině křehké, mizí nám, odchází, hyne, sotva jsme spatřili svět“.

Vedle toho však hrobka také otevírá zajímavý pohled do společnosti, která v 17.–18. století obklopovala tehdejší komunity bratří kapucínů.

→ K čemu je dobrý průvodce

V hrobce na panelech na vás čeká to podstatné, co se nám podařilo o dobrodincích či zdejším pohřbívání zjistit.

Tento průvodce vás upozorní na klíčové body z každého sálu a celý prostor dokreslí dalšími zajímavostmi, které jinde nenajdete.

KAPLE

1

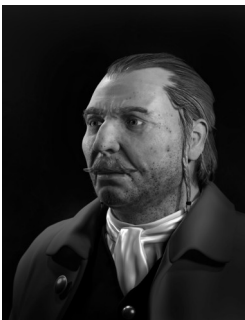
Latinský nápis nad vchodem do kaple *Tu fui, ego eris* znamená *Tebou jsem byl, mnou budeš*.

Kaple původně sloužila jako **tzv. zimní chór**, tedy jako místnost pro modlitbu bratří v zimním období. Bylo zde totiž tepleji než nahoře v klášteře. Kapucíni měli samozřejmě i „letní“ chór, ten se nachází přímo nad vámi. Nějaký ten pátek jej už využívají celoročně.

V roce 1872 byl do kaple přepohřben **baron Trenck**. V 70. letech 20. století sem byl pak přesunut **relikviář křesťanky Klemenciány**. Oltář pod relikviářem je z poloviny 17. století a dodnes slouží k bohoslužbám.

Trenckův portrét z pol. 18. století...

...a z roku 2018 podle antropologů.

František Trenck

Bezesporu nejslavnější „obyvatel“ zdejší hrobky, zároveň komplikovaný člověk, který žil v nelehké době plné válek. Neohrožený voják z povolání, velitel obávaných pandurů.

Když Trenck jako vězeň odsouzený na doživotí pobýval na Špilberku, požádal o duchovní pomoc jednoho zdejšího kapucína, kněze. Kronika kláštera dokládá, že čas strávený ve vězení pohнул jeho svědomím a **z dobrodruha, válečníka a požitkáře se stal kajicník, prosící Boha o odpuštění svých hříchů**. Část svého majetku věnoval na dobročinné účely a sám si přál být pohřbený ve zdejší hrobce.

Panel vlevo od oltáře vám objasní, jak František Trenck souvisí s tím, že **kapucíni svou hrobku otevřeli veřejnosti**. Dozvíte se rovněž o velké slávě v roce 1872, ale také o ukradeném a zase vráceném palci či o antropologickém průzkumu. To nejzajímavější z něj včetně pandurova životopisu shrnuje kniha *Baron Trenck. Nová tvář legendy*, kterou si můžete koupit v pokladně.

FRESKY

2

Tyto kopie **barokních fresek** jsme si vypůjčili od kolegů z pražské Lorety, kde se v jedné z krypt nacházejí jejich originály: **vykreslují křesťanské pojetí smrti**. Fresky si můžete představit jako jednu minci, která má dvě strany. Na jedné straně je fakt, že vše pomijí a všichni jednou zemřeme (Oltář smrti, Chronos, Chlapec s bublifukem). **Na druhé straně je ale naděje, že to smrtí nekončí** (Vzkříšení Lazara).

Uprostřed sálu jsou vystaveny **předměty vykopané při rekonstrukci podlah na jaře 2024**, pod oknem pak vidíte kusy renesančních portálů, které kapucíni při stavbě hrobky použili jako schody.

Mimočodem, v 19. století tato místnost kapucínům sloužila jako **dřevařská dílna**. Skleněná vitrína není nic jiného než zazděné dveře na dvorek, přes který jste přišli do pokladny.

DOBRODINCI STAVITELÉ

3

Tato místnost původně sloužila jako **přístupová chodba** mezi kostelem a hrobkou; ústilo sem schodiště.

Odkryté místo uprostřed ukazuje pozůstatky měšťanské zástavby z přelomu 15. a 16. století. Patrně jde o hospodářské zázemí patřící k jednomu z domů, které zde dříve stály. Zbytky zástavby byly objeveny při rekonstrukci podlah, a to po celé délce hrobky. V následující místnosti archeologové odhalili také část uličního dláždění.

Všimněte si rovněž **malých otvorů v klenbách**. Jde o ventilaci. Když kapucíni chtěli využívat suterénní prostory bez oken (ta vpravo jsou novodobá), museli je nějak odvětrávat. Tyto průduchy ústily až nad klenbou kostela a proudil jimi vzduch.

Dnes je funkční pouze jeden; všechny jsme totiž testovali s odborníky z brněnského Vysokého učení technického. Zbylé průduchy vzaly za své s josefínskou reformou z roku 1784, která zakázala pohřbívání v centrech měst. Díky proudění vzduchu se nám dochovalo i větší množství původních **barokních rakví**, jejichž zrestaurovaná víka můžete vidět na stěnách.

František A. Grimm

Rodina Grimmova

Tutu rodinu **slavných stavitelů a architektů** s kapucínskou komunitou pojily nejen vztahy pracovní a donátorské, ale především přátelské. Dva synové Mořice Grimma a jeden jeho vnuk dokonce vstoupili do kapucínského řádu.

Rodina Grimmova byla do těchto prostor přepohřbena zřejmě až během první poloviny 20. století. Podle novinového článku z roku 1942 ležely tehdy ostatky Grimmů už tam, kde je vidíte nyní.

DOBRODINCI Z ŘAD ŠLECHTY

4

Tato část hrobky je mladší než ty, do kterých teprve vstoupíte. V roce 1726 ji zbudoval vám už známý Mořic Grimm.

Socha anděla, stejně jako další plastiky v hrobce, pochází z dílny brněnského sochaře a restaurátora Jaroslava Vaňka (1914–1991). Časově jde pravděpodobně o 60. léta minulého století. Mimochodem, mistr Vaněk vyřezal rovněž proslulý kapucínský betlém, který můžete o Vánocích vidět v kostele.

Vpravo od anděla se nachází upozornění z 29. dubna 1739 na **hraniční kámen**, který je uložený pod úrovní hrobky a oznamuje toto: „Církevní pozemek Otců kapucínů, který necht' nikdo nenarušuje.“ Přesně tak: pod vámi je **další sklepení**. Při rekonstrukci podlah byly odkryty části jeho nosných kleneb.

Nápis u anděla *Sic transit gloria mundi* znamená *Tak pomíjí světská sláva*.

DOBRODINCI Z ŘAD MĚŠŤANŮ

5

Zde je nejlépe vidět, jak rozdílnou výškovou úroveň mají jednotlivé sály hrobky. **Je to pozůstatek dřívější, renesanční zástavby**, o níž jsme se už zmiňovali v předešlých sálech. Než kapucíni začali stavět svůj kostel, museli se nejdříve dohodnout s majiteli tří měšťanských domů, které zde tehdy stály. Manželé Magnisovi jim nakonec vyšli vstříc a nedávno zakoupené budovy řádu přenechali.

Kapucíni je z větší části zbořili a to, co se jim hodilo, umně využili. Šlo především o sklepení, která posloužila ke zřízení hrobky. Část podzemí však zřejmě zasypali – tak se jeví prostor mezi Grimmovými a hrobkou s ostatky kapucínů. Také předpokládáme, že stejně jako v předchozích sálech se i pod tímto nacházejí další sklepní prostory. Pro historické budovy v centru Brna je typické, že jsou podsklepené na několik pater.

Vlevo v rohu vidíte kostnici, kterou kapucíni zbudovali v 90. letech 20. století. Ostatky zemřelých, jejichž těla se časem rozpadla, jsou uložena také v uzavřené rakvi vedle kostnice.

Rodina Orelli

Kapucínská kronika se o Barnabáši Orellim, kominickém mistru, zmiňuje jako o „významném“ a „nejštedřejším“ dobrodinci řádu. V hrobce byla uložena také jeho manželka Viktorie, bratr Ignác a švagrová Marie Alžběta.

Záhadou je pro nás zde pohřbený **bezejmenný chlapec**, o kterém se kapucínská kronika vůbec nezmiňuje. Podle ústní tradice mu prý bylo dvanáct let a zde v kostele sloužil jako ministrant.

Stejně tak se kronika nezmiňuje ani o lékaři **Františku Preislerovi**.

BRATŘI KAPUCÍNI

6

Pohřebiště kapucínů patří bezpochyby k nejpůsobivějšímu místu celé hrobky. **Velmi prostý způsob jejich pohřbívání odráží jeden z rysů charismatu řádu: chudobu.** Dnes bychom si to mohli poněkud nepřesně přeložit jako dobrovolnou skromnost. Žít chudobu se totiž nevztahuje pouze k majetku, ale týká se i mentální oproštěnosti od potřeby někoho či něco vlastnit. Obojí pak napomáhá k větší otevřenosti vůči Bohu i druhému člověku.

Kapucíni stejně jako všichni křesťané **vnímají smrt jako bránu, jíž procházejí k Bohu.** Svatý František z Assisi ji dokonce v *Písni bratra Slunce*, kterou složil těsně před svou smrtí, nazývá „sestrou“. František svůj poslední den očekával s radostnou důvěrou, že se konečně setká se svým Bohem.

Tyto prostory prosycené modlitbami celých generací řeholníků a později i věřících laiků vyzývají k zastavení a k meditaci. Nenechte se rušit...

Nápis vzadu na zdi: *Co jste vy, byli jsme i my, co jsme my, budete i vy.*